

KANNAOIG Imbourc'h

Kelaouenn *Emglev An Tiegezhioù* niv. 94 Genver - C'hwevrer 2016 Priz : 3€

Kristen ez omp pe yuzev-kristen ?

Abaoe un nebeut bloavezhioù e klever e genaouioù politikerion, kronikourion skinwel, pe skrivet war baper ar c'helaouennoù pemdeziek pe sizhuniek, an anv-gwan-se : “yuzev-kristen”, hag evel ma rafe perokeded e vez adkemeret ar ger gant an holl dud da c'houde, ha zoken gant tud desket bras a zlefe gouzout ober an diforc'h etre “kristen” ha “yuzev-kristen”. N'emaomp ket mui a sevenadur pe sevenadurezh kristen hogen a sevenadur pe sevenadurezh yuzev-kristen.

N'omp ket c'hoazh a relijion yuzev-kristen, met dont a raio a-benn nemeur mar ne vez ket graet un tamm sklaeridigezh war ar gudenn-se. Lakaet eo bet an hu war ar paourkaezh Nadine Morano, kannadez c'hall, ha dizorniet eo bet kerkent diouzh penn listenn he strollad evit an dilennadegoù-rannvro, evit bezañ meneget, en ur skingasadenn skinwel, komzoù ar Jeneral De Gaulle en dije lavaret - hervez Alain Peyrefitte – e oa ar C'hallaoued a ouenn wenn hag a sevenadur yuzev-kristen. Gwir e oa evit pezh a sell ouzh ar ouenn wenn, met evit ar peurrest en dije lavaret hepken : “a sevenadur gresian ha latin hag a relijion gristen”. Neuze ne voe ket implijet ar ger “yuzev-kristen” gant ar Jeneral.

E-kerzh an abadenn usveneget, a c'heller aes a-walc'h adkavout war ar genroued, he deus komzet Nadine Morano, tro-ha-tro, eus Frañs

“bro yuzev-kristen”, eus Frañs “yuzev-kristen he gwriziennoù”, ha Frañs a zo “yuzev-kristen”.

Eus pelec'h e teu ar boaz-se da implij dizehan an anv-gwan “yuzev-kristen”, setu pezh em eus klasket kompren o furchal war un nebeut lec'hiennoù eus ar genroued. Stadet em eus ne oan ket an hini nemetañ oc'h ober ar goulenn ouzhin va-unan. Etre pennadoù hir pe hiroc'h war ar c'hraf-mañ, em eus kavet un diverrañ

resis a-walc'h war ul lec'hienn eus an tu kleiz pellañ, a hañvalas din bezañ reizh a-walc'h. A-raok an Dispac'h gall ne veze ket anv a sevenadurezh yuzev-kristen en Europa, kristen e oa, ha pik-echu ! Er Grennamzer e oa ar Yuzevion, hervez an istorour saoz Richard Southern “enebourion Doue gant un aotre da

chom”. Ne zeue da hini ebet soñjal o dije ar gumuniezhoù yuzev, strewet en hor c'hevandir, merket gant o louc'hadur ar sevenadur europat.

Gant ar Sklerijennoù e vije bet kemmet hor mennozh war ar c'hraf-mañ. O gweladur istorelour en dije graet dezho meizadiñ¹ ar Gristeniezh evel askoret diwar ar yuzeviezh, ar pezh ne oa ket faos penn-da-benn, peogwir emañ en hor Bibl an Testamant kozh hag an Testamant nevez, hag hogos bep tro en oferenoù, dreist-holl abaoe Vatikan II, e vez kinniget

¹ Meizadiñ : *concevoir*.

Lennadurioù, ha Salmoù, o-daou tennet eus an Testamant kozh. War-lerc'h follentez lazherezh an eil brezel-bed e vije bet savet morc'hed gant ar re a genselle ar yuzeviezh evel ur relijion faos, dreist-holl en Iliz lutheriat, met ivez en Iliz katolik, ma vefe anavezet hec'h abafted, hervez an hini a skrive, e keñver an enepsemitagezh damkanel ha pleustrek. Kement kristen en deus morc'hed, a rank klask dic'haouiñ, hag an doare gwellañ hag aesañ d'en ober a oa gourbannañ ez omp holl perzhourion² en hevelep skourr denel, ent-fetis er skourr yuzev-kristen.

Bez' e c'hellfed ouzhpennañ ez eo bet fetisaet ar meizad-se gant diskleriadur *Nostra Aetate* Goursened Vatikan II, ma oa bet pedet un toullad rabined ha doktored eus ar yuzeviezh da gemer perzh ennañ ha da gevaotañ³ an diskleriadur-se. An diskleriadur *Nostra Aetate* a zilamme an darn vrasañ eus ar rebechoù a rae betek-henn an Iliz katolik ouzh ar Yuzevion, ha da gentañ-penn o c'hiriegezh e kendaonidigezh Jezuz d'ar marv. Anzav a rae an Iliz e vez kavet derou he silvidigezh er batriarked, e Moïzez hag er brofeded, neuze o vezañ ma oa ken a-bouez ar glad speredel etre Yuzevion ha Kristenion e veze broudet gant ar Goursened an anavezadur hag ar c'henvri⁴ etre Yuzevion ha Kristenion.

Gwin nevez ha seier-lêr nevez

Daoust da gement-se, ez eo ar Gristeniezh ur relijion nevez e keñver relijion Moïzez, bet distreset, peñseliet ha dreistbec'hiet gant un toullad reolennoù, redioù ha berzioù bet ouzhpennet a-hed ar c'hantvedoù gant arc'hveleion an Templ ha lies skarennoù yuzeviek, ken e oa muioc'h eget pemp kant anezho. E meur a arroud eus an Aviel e weler Jezuz o rebech garv o filpouserezh hag o fallagriezh d'ar Skribed ha d'ar Farizianed, da skouer gant Mazhev, pennad 23, gwerzadoù 27-28 ha 33 : *"Mallozh deoc'h, Skribed ha Farizianed gaouiat, dre ma-z oc'h heñvel ouzh bezioù gwennet o diavaez, ma seblantont kaer da welout, tra ma vez o diabarzh leun a eskern tud varv hag a bep seurt breinadur. Evel-se, c'hwi ivez a seblant d'an dud bezañ just, tra ma vez ho tiabarzh leun a bilpouserezh hag a fallagriezh"* (27-28). *"Sarpanted, gouenn naered-gwiber, penaos en em virot da vezañ kendaonet d'ar gehenn"* (33). Met leun a

² Bezañ perzhour : *appartenir à*.

³ Kevaotañ : *rediger*.

⁴ Kenvri : *estime mutuelle*.

rebechoù eus ar seurt-se ez eo ar pennad 23 en e bezh.

Ne oa netra da adaozañ pe da atoriñ⁵ diwar ar relijion kozh-se, displeberet a-grenn, ha Jezuz a lavar sklaer-kenañ emañ o kemenn ur relijion nevez, da skouer pa lavar : *"Den ne wri ur peñsel-mezher nevez ouzh un dilhad kozh, pe neuze ar stagadenn nevez a sach war an danvez kozh ha gwashoc'h rogadenn e vez"* (Mk 2, 21). Boull eo, teuc'h e oa relijion kozh ar Yuzevion, neuze da deurel d'ar blotoù. Ken sklaer all eo ar gwerzad da heul : *"Na kennebeut all n'eus den ebet a lakafe gwin nevez e-barzh seier-lêr kozh ; anez da se, ar gwin a ra d'ar seier tarzhañ hag ez a da goll ar gwin hag ar seier-lêr. Hogen da win nevez, seier nevez !"* (Mk 2, 22)

Ar Gristenion gentañ a voe Yuzevion, ha neuze : Yuzev-Kristenion

War-lerc'h marv Jezuz ha prezegerezh an ebestel, e voe lod Yuzevion evit heuliañ ar relijion nevez daoust da heskinerezh tud an Templ, ar Sanhedrin. Ar re-se a c'hell bezañ anvet "Yuzev-Kristenion" peogwir e oant yuzev a ouenn ha kristen, met an anv-gwan-se a voe roet ivez, abred a-walc'h, da skarennoù Yuzevion a felle dezho bezañ kristen war-un-dro gant mirout holl c'hourc'hemenoù ar yuzeviezh, hag ouzhpenn-se darn anezho ne anavezent nemet natur denel Jezuz, o nac'hañ e natur doueel. O vezañ ma c'helle ar baganed dont da vezañ kristen e fellas d'ar Yuzev-Kristenion-se rediañ ar baganed a zeue da vezañ kristen da heuliañ pennsturiannoù ar Yuzevion, evel an amdroc'h, ar berzidigezhioù bouedel ha kalz traoù all diwar lezennoù ar glan hag an dic'hlan, evel chom hep mont da diez ar baganed, a veze heuliet ganto. Buan a-walc'h e voe renket ar c'hudennoù-se gant Sant Pêr. Kontet e vez penaos en Oberoù an Ebestel, pennadoù 10 hag 11 : Edo Pêr e Yope (Jaffa hiziv) e ti ar c'hivijer Simon. En ur c'hortoz e vefe prest ar pred e pignas Pêr war leurdoenn an ti evit pediñ. A-daol trumm e c'hoarvezas gentañ goursaviñ : gwelout a reas an Neñv digor, hag un dra par d'un doubier vras, o tiskenn betek an douar war-bouez he fevar c'horn. Hag e-barzh edo an holl bevarzroadeged ha loened-stlej eus an douar, hag an holl evned eus an neñv. Hag ur vouezh a lavaras dezhañ : *"Deus 'ta Pêr, lazha debr !"* Met Pêr a respontas : *"Tamm ebet, Aotrou, rak biskoazh n'em eus debret eus*

⁵ Atoriñ : *recupérer*.

kement a zo saotret ha dic'hlan". Hag ar vouezh adarre, un eil gwech a lavaraz dezhañ : "Ar pezh en deus Doue glanaet, arabat dit-te hen lakaat da saotret". Ha kement-se a c'hoarvezas dre deir gwech, ha kerkent e voe dilammet an dra d'an Neñv. Edo Pêr o c'houlenn outañ e-unan petra 'oa ar weledigezh-se pa zegouezhas gwazed o tont a-berzh ar c'hantener Kornelioz eus an arme roman, den just hag a-zoujañs-Doue, a oa bet roet dezhañ gant un Ael santel ar c'hemenn da gerc'hat Pêr evitañ da zont d'e di en Antiokeia. Mont a reas en hent gant un nebeut diskibled gantañ war e-lerc'h. Pa gavas Kornelioz ez eas-tre kerkent en e di, ar pezh a feukas an diskibled, peogwir e oa difennet d'ur Yuzev mont-tre e ti ur pagan, met pa welas Pêr e oa bodet en ti tiegezh Kornelioz a-bezh, hag ar Spered Santel o tiskenn war bep hini anezho, e stumm teodoù-tan, e komprenas e oa relijion nevez Jezuz, evit an holl dud, Jentiled kenkoulz ha Yuzevion, ha badezet e voe an tiegezh penna-da-benn. Heñvel e voe da c'houde e Jeruzalem evit an amdroc'hadur e felle da ziskibled 'zo rediañ paganed Antiokeia da asantiñ dezhañ evit bezañ badezet, ar pezh a nac'hent. War-lerc'h ar pezh a oa c'hoarvezet e ti Kornelioz, e komprenas e oa deuet amzer ar gwin nevez, ha poent e oa dilezel an amdroc'hadur, ha kalz redioù all. (*Gwelout skeudenn ar bajenn gentañ : St Pêr o nullañ an amdroc'hadur evit ar Gristenion da zont. Skeudenn tennet diouzh "Die kleine Bilderbibel" ar vreudeur Benziger, Einsiedeln, Helvetia, bet troet e brezhoneg gant an Ao. Morvan, embannet e 1869 ha c'hwec'h wech all da c'houde*).

Ur skarenn yuzev-kristen da orin an Islam

An abad Henri Pagès, rener ar blog "*Islam & Vérité*", bet pedet, nevez 'zo, war bladell TV Libertés, en deus diogelet an dra-mañ : "*E derou an Islam ez eus bet ur skarenn yuzev-kristen*⁶". N'on ket bet souezhet o klevout an dra-se, peogwir em boa endeo lennet an dra-se, en ul levr bihan (130 pajenn ennañ) embannet war ar genroued e 2015 : "*Le grand secret de l'Islam*" gant Olaf (anv-pluenn Odon Lafontaine). Bez' e c'heller pellgargañ al levr-se evit ur bennozh-Doue, met moulet war baper eo bet ivez, a c'heller prenañ evit 12 €. N'eo ket istorour dre e stummadur, hogen labouret en deus dindan

⁶ N'eo ket an hini nemetañ o tiogelañ an dra-se. Da heul ur skridvell (*polémique épistolaire*), an Ao. Roland, eskob Belley-Ars, en deus skrivet ul lizher d'e veleion d'an 9-2-2016, ma tiogel ennañ un nebeut gwirionezioù war an Islam, peurgetket kement-mañ : "*Kavout a ra din ez eo mallus dougen ur sell burutellek war Istor an Islam ha da askounañ ez eus en e orin ur skarenn yuzev-kristen*."

renez an Tad Edouard-Marie Gallez, evit kempenn e dezenn veur, "*Le messie et son prophète*" (muioc'h eget 1000 pajenn enni, bordilhet gant notennoù) e doare da dizhout un niver brasoc'h a dud.

War-lerc'h ur rakprezeg berr ma tegoun ennañ ar pezh a lavar an Islam diwar e benn e-unan – da lavarout eo ar vojenn vuslimat he deus diazezet an Islam -, e krenn en ur c'hantad pajennad bennak labourioù diwezhañ an istorourion hag an hendraezourion a labour war orin an Islam, hag a laka e bilibann⁷ ar vojenn-se. En tregont pajennad war-lerc'h e teu en-dro war kalvezerezh pleuskadur an istor en deus aotreet d'ar vojenn-se da gemer stumm etre ar seizhvet ha an navvet kantved ha e kloc'h o tielfennañ ur re bennak eus gwerzadù ar C'horan e-lec'h ma treuzwel ar pleuskadur-se, o lezel da zamwelout ar pezh a oa mammgen-orin an destenn.

Ar Yuzev-Nazareiz

Distrujididigezh Templ Jeruzalem er bloavezh 70 goude HS, war-lerc'h ar seziz lakaet war ar gêr santel gant legionoù Titus⁸, a saouanas ar Yuzevion, zoken ar Yuzevion gristen, met ar Romaned a aotreas d'ar Gristenion ha d'ar Yuzevion nann-stourmer, da guitaat ar gêr araok an arsailh. Tec'hout a rejont war-zu an hanternoz, e Samaria hag er Golan. Pa voe trec'het emsavid Jeruzalem ha peoc'haet ar gêr, e voe aotreet ar Yuzevion nann-gristen hag ar Gristenion da zont en-dro da Jeruzalem, hogen un darn eus ar Gristenion a nac'has dont en-dro, hag ar re-se eo ar re a voe anavezet diwezhatoc'h dindan an anv "*Yuzev-Nazareiz*". Gant ar Gristenion e voent anvet ivez "*Ebionidi*" ("ébionites" e galleg). En em dennañ a rejont e Norzh Siria, etre Alep ha Lattaquie, e-lec'h e voent e darempred gant ur meuriad arabiat a-bouez anvet "*Korechited*", hag a c'hoario da c'houde ur roll bras en istor an Islam. Mac'hvredet e oa ar Yuzev-Kristenion-se gant adsavidigezh Templ Jeruzalem, hag e felle dezho bezañ ar wir Yuzevion hag ar wir Gristenion. Kas a raent en-dro, kein ouzh kein, ar Yuzevion rabinek hag ar Gristenion. Evito e oa bet displeberet komzoù Jezuz gant an Ebestel. Jezuz ne oa ket marv ouzh ar groaz, hogen gorreet e oa bet d'an Neñv gant Doue ; ne oa ket

⁷ Lakaat e bilibann : *remettre en question. geriadur M. Ménard.*

⁸ Met hervez Flavius Jozef e voe ar Yuzevion o-unan oc'h en em gannañ etrezo a lakaas an tan e-barzh an Templ.

Mab-Doue, hogen ur profed hepken evel un toullad all araozañ. Bez' e felle dezho bezañ ar re c'hlan e-touez ar re c'hланаñ hag en em c'hланаат evito ne oa nemet un tañva eus o raktres da c'hланаат ar bed evit e salviñ diouzh e follentez ha d'e zireizhder. O rekipe eus ur bed peurvart war an douar e oa ennañ adc'hounidigezh ha glanidigezh douar sakr Israel ha kêr sakr Jeruzalem, evit ma c'hellfe ar re c'hlan diraez al lec'hioù santel, adsevel an Templ santel ha seveniñ eno arlidoù ha aberzhioù. Hag ez eo evel-se e vefe devoudet distro ar mesiaz Jezuz. Ha gant ar mesiaz en o fenn, ar Yuzev-Nazareiz a salvefe ar bed a-bezh diouzh e zroug, diouzh e zireizhder, a-enep dezhañ e-unan mar befe ret.

Bellerezh ar Yuzev-Nazareiz : kenteliañ an Arabiz ha gounit anezho d'o raktres

Ne baoueze ket ar Yuzevion d'en em sevel a-enep ar Romaned, evel emsavadeg 351-353 e Galilea, hag hini 530 renet gant ar fals-mesiaz Julian, hag an arnodoù da adsevel an Templ a c'hwite bewech, zoken hini 360-362 embreget gant an impalaer Julian ar Renaviad, en doa kemeret ar Yuzevion rabinek dindan e gazel. Ne c'helle ar c'hwitadegoù-se nemet kennerzhañ ar Yuzev-Nazareiz en o raktres : int-i nemeto a vefe gouest da zieubiñ Douar Israel ha Jeruzalem, int-i nemeto a adsavfe an Templ.

Un taol-arnod kentañ a vije bet etre 269 ha 272 gant skoazell Zenobia, rouanez Palmira e Siria, bet kenteliet gant un eskob eskumunuget, Paol Antiokeia. C'hwitañ a reas diwar an taol, met kentelioù a dennjont eus ar c'hwitadenn-se : gwanaet e oa ar Romaned da heul o brezel dizehan a-enep d'ar Bersed, tu a oa d'o zrec'hiñ gant skoazell an Arabiz, ma oa lod anezho endeo gopret evel adsoudarded gant ar Romaned. Nevez kristenaet e oa an Arabiz, neuze ne oant ket start kenañ en o feiz nevez. Tu a oa d'o gounit da raktres mesiaz ar Yuzev-Nazareiz. O voustrañ war o yuzevelezh e prezegjont d'an Arabiz, o amezeion, ar *C'horechited*, e oant breudeur, o div bobl o tiskenn diouzh an hevelep hendad : Abraham ! *“Ni Yuzev-Nazareiz ez omp yuzev, diskennidi Abraham dre e vab Izaak. C'hwite Arabiz ez oc'h diskennidi Abraham dre e vab all Ismael. Rannañ a reomp ganeoc'h an hevelep hendad hollvrudet, hag a zo diazezer ar wir relijion. Ho kendirvi, ho preudeur ez omp. Stummañ a reomp an hevelep kumuniezh, an hevelep “oumma”. Dleout a reomp enta rannañ*

an hevelep gwir relijion, sentiñ ouzh an hevelep lezennoù tennet diouzh an testennoù sakr hon eus resevet digant Moizez : an Torah. Dleout a reomp neuze kaout an hevelep raktres evit adc'hounit an douar prometet, Jeruzalem, hag adsevel an Templ. C'hwite, Arabiz, a zle ober gwazoniezh⁹ deomp, ho preudeur henañ er wir relijion. Neuze ni ho pleino, hag a gevret ni a c'hello salviñ ar bed dre ober da Jezuz dont endro war an douar, hag eñv, e penn hon armeoù, a zilammo an droug. Hag e zistro a raio ac'hanomp, mibion Izaak, hag ac'hanoc'h mibion Ismael, e zilennidi en e rouantelezh nevez. Setu ur bromesa vesiazel dispar, ober gwazoniezh d'ar Yuzev-Nazareiz, emezelañ d'o raktres, a zo dont da vezañ glan evelto, tud dilennet, hag ouzhpenn evit ur gopr glennek¹⁰ holl : preizhadurioù a oa da gaout gant red ar gounidoù a zlee o c'has betek Jeruzalem.

Evit ar pal-se o deus displeget ar Yuzev-Nazareiz o zestennoù d'an Arabiz. Muioc'h c'hoazh, o deus stummet prezegeion arabiat, keyvezhet o zestennoù en arabek hag o desket dezho. Evit se o deus sevenet evito dornlevrioù bihan, bokedadoù eus testennoù pennañ eus o Zorah, eus o Aviel, eus o boazioù, eus o lezennoù, eus o arlidoù glanidigezh, eus o amdroc'hadur. Bez' e oant e gwirionez troidigezh en arabeg eus leksionalioù ar Yuzev-Nazareiz o-unan, skoazelloù-eñvor evit ar prezegerezh. Er yezh siriat-arameek e veze anvet al leksional-se : *“qor'ôno”*, pezh a veze treuzdodet *“qur'ân”* en arabeg, da lavarout eo *“koran”*.

Kemer Jeruzalem evit bezañ argaset diouti da c'houde

Abaoe kantvedoù e oa engouestlet an impalaeriezh roman-buzantat hag an impalaeriezh persat sasinid en ur stourm diziwezh evit kabestrañ ar Reter-Nesañ. E 613 edo an tu kreñv gant ar Bersed. Kemeret e oa Damask hag Homs gant o jeneral Romizanes. Adsoudarded arabiat a gemeras perzh en aloubadeg. Ar Yuzev-Nazareiz hag ar C'horechited a soñjas e oa deuet ar mare mat da joentrañ gant bagadoù Romizanes. E 614 e voe kemeret Jeruzalem, lazhadeg e voe ar Gristenion a yae da ober poblañs brasañ ar gêr ; diwar-neuze e c'hello ar Yuzev-Nazareiz hag o mignoned Korechited kas da benn ar mennad en

⁹ Ober gwazoniezh : *faire allégeance*.

¹⁰ Glennek : *terrestre, terre à terre*.

doa o lakaet da zont e Jeruzalem, hogen, d'ar Yuzevion rabiniek ma oa en em harpet warno evit seziz Jeruzalem, e voe roet gant Romizanes renerezh ar gêr. Ar re-se ne gomprenjont ket ar pezh a felle d'ar Yuzev-Nazareiz ha d'ar re unanet outo ober, neuze e voent argaset diouzh Jeruzalem ha diouzh Palestina. Distreiñ a rejont neuze da Norzh Siria, e-lec'h ne voent ket degemeret evel harozed gant ar re a zouje evit o c'henwerzh hag o buhez sioul ; en o zouez e oa ar penngadour a voe anvet da c'houde "*Muhammad*" ("den muiañ-karet [Doue]") hervez E-M Gallez, "*mu*" [distaget "mou"] a c'hellfe bezañ par da "*gour*" e brezhoneg, da skouer "*mudjahid*" = an hini a ra an djihad = "*djihad-(g)our*", "*muslim*" = *mu-slim*= an hini a stou, a bleg), da lavarout "*Mohamed*", "*Mahomet*". Er bloavezhioù war-lerc'h, war-dro 620, edo an tu kreñv gant Heraklius, impalaer Buzantion . Edo e vagadoù o tostaat ouzh Norzh Siria. Doujañ a rae marc'hadourion korechit Lattaquie evit o c'henwerzh, kuzuliañ a rejont da "*vMuhammad*" ha d'e vrezelourion tec'hout betek oaziz Yatrib e kreisteiz Siria e-lec'h ma oa staliet abaoe pell un darn eus ar skarenn yuzev-nazareat. Hiviziken e voe anvet ar strollad-se eus ar gumuniezh yuzev-arabiat ar "*muhajirun*" (an divroidi), ma kaver ennañ ar ger "*hejir*" (divroadeg), ha Yatrib a zeu da vezañ "*Môdin*" ("Médine" e galleg). Merzout a reer, en divroadeg-se, n'eus tamm meneg ebet eus "*ar Mekka*", a vefe, hervez an istorourion ha dreist-holl an hendraezourion a hiziv, un ijinanadenn eus ar galifed evit diazezañ mojenn an Islam.

E Yatrib-Môdin e voe kreñvaet ar prezegerezh yuzev-nazareat er meuriadoù arabiat amezek, ha tamm-ha-tamm e teuas ar strollad da vezañ galloudek a-walc'h evit bazhyevañ meuriadoù all dre ar c'hleze. Evel-se eo e voe savet un nerzh milourel bras-ouzh-bras, oc'h unvaniñ ar meuriadoù arabiat, kreñv a walc'h evit aloubiñ a-nevez Palestina. Met ar wech-mañ e kouezhas Muhammad war arme Heraklius a oa oc'h adc'hounit Palestina ha Siria. Faezhet e voe e Muteh ("Mu'ta" en arabek) e 629, ha mervel a raio Muhammad e 632 (hervez lod hengounioù muslimat e vije bet pistriet gant un intañvez yuzev - yuzev-nazareat kentoc'h ?), hep bezañ kemeret Jeruzalem. Penn an arme a gouezhas etre daouarn Abu Bakr, unan eus ar jeneraled, kevezer da *vMuhammad*, met e 634 e varvo d'e zro e Môdin. Degouezhout a reas a reas neuze penn an arme etre daouarn Omar, bepred gant ar

Yuzev-Nazareiz da sternerion. Gwanaet a-nevez e voe Heraklius goude bezañ adkemeret Palestina ha Jeruzalem digant ar Bersed, ar pezh a aotreas da arme ar *vMuhajirun* dont-tre e Siria, e-lec'h ez adkavjont ar Gorechited hag ar Yuzev-Nazareiz, manet eno abaoe dek vloaz, e rannvro Lattaquie, gant aon rak an arme buzantat. Donedigezh ar *vMuhajirun* a zaskemmas an traoù, o dialusk a reas d'ar re amgredik mont a-du ganto ha tud all dre gaer pe dre heg a reas heñvel. E 634 e voe kemeret Siria hag Heraklius a lezas ober. Edo red an Istor o treiñ, kreñv gant o saviadoù e Siria, e yeas ar *vMuhajirun* war-raok etrezek Palestina ha Jeruzalem. War-lerc'h kement a sezizoù, kement a emgannoù, kement a lazhadegoù, ar gêr a oa bet adroet d'ar Gristenion gant Heraklius, ne c'hellas ket talañ ouzh arme ar *vMuhajirun*. Evit chom hep adgwelout lazhadegoù spontus 614 e roas an eskob Sofron an urzh da zigeriñ dorioù ar gêr. Ar bloavezhiañ n'eo ket sur-tre, met degemeret e vez ar bloaz 637. Dont a reas ar *vMuhajirun* da gemer Jeruzalem. Edo ar raktres o vont da vezañ sevenet, adsavet e vo an Templ, hag ar Mesiaz Jezuz a zeuio en-dro !

Ar Mesiaz ne zeuas ket en-dro

O tont-tre e Jeruzalem, e klaskas kerkent ar *vMuhajirun*, leurgêr an Templ a oa e blein ar menez Moriah, hag a oa goloet gant rivinoù ar brezelioù yuzev-roman, ha dilezet abaoe. Naetaat a rejont al leurgêr ha kregiñ da adeiladiñ ur "*masjid*" (ul lec'h evit stouiñ, da lavarout eo : ur voskeenn, a stumm diñsek oc'h askounañ "Santel santelañ" an Templ), hep gortoz donedigezh Omar, na zeuio nemet er bloaz war-lerc'h, e 638. Daoust da se e tougo ar savadur e anv : moskeenn Omar, met savadur hiziv, a stumm eizhkognek a voe savet gant ar c'halif Abd Al-Malik. En Templ adsavet e c'hello hiviziken bezañ graet an arlidoù, an aberzhioù, ar pedennoù gant ar veleion yuzev-nazareat evit distro ar mesiaz Jezuz, hogen ne zeue ket. Dihabask e oa ar vrezelourion arabiat hag o fennoù, da zont da vezañ ar bobl dilennet prometet. Amzeriñ a ra ar veleion, ret eo kreskiñ an aberzhioù, ar pedennoù hag an aspedennoù, met an dra-se ne bad ket da viken, kompren a reas an Arabiz int bet lorbet, touellet, ar Mesiaz ne zeuio ket. Tost pergont vloaz a falspromesaoù, a harlu, a aberzhioù, a vrezel... Peogwir n'o doa ket ar Yuzev-Nazareiz ur Mesiaz nag ur rouantelezh eus ar re zilennet da ginnig d'an Arabiz, ra vezint kaset da get, ha

drouklazhet e voe pennoù ar skarenn e 640, ha peurrest ar feizidi a voe argaset diouzh ar vro. Distreiñ a reas ar re-se da Norzh-Siria, da rannvro Lattaquie, hag o deskennidi a vefe an Alawited, a anavezomp hiziv, ma-z eo Bachar El-Assad, prezidant Siria unan anezho.

Pleuskadur ar C’horan

Ur wech argaset ar Yuzev-Nazareiz e kouezhas renerezh relijiel an “Oumma”, ouzhpenn ar renerezh milourel, etre daouarn Omar, hag ar c’halifed all war e lerc’h. Met evit brezelourion daer ha kriz evel ma oa an Arabiz, ne zeuer ket eus an eil devezh d’egile da vezañ leaned o katekizañ ar bobl evel ma rae ar Yuzev-Nazareiz. Gounezet o deveze ar Reter-Nesañ en e bezh, hag e kerzh o aloubadeg o devoa kejet gant leaned kristen pe yuzev frammet kalz gwelloc’h en o feiz eget meuriadoù kristenaet Arabia. Bez’ o deveze levrioù hag e c’hourbannent gwirionezioù a zirenke anezho. Ret e oa dezho kaout ul levr evel Torah ar Yuzevion, pe Avieloù ar Gristenion, evit ma vefe soliet mat relijion nevez an Arabiz. Adkemer a rejont raktres mesiazal ar Yuzev-Nazareiz, hogen, fellout a reas dezho diverkañ pep eñvor anezho, hag evit-se e voe roet tamm-ha-tamm ganto, an anv “Nazaread” d’ar Gristenion¹¹ ; merzet e vez aes a-walc’h an drase, gant arbennigourion evel E.M. Gallez pe Michel Benoît, hag all... o tielfennañ lod sourated ar C’horan. Labourat a reas Omar hag ar galifed all war e-lerc’h (ne voe ket hir ren pep hini, drouklazhet ma vezent an eil re war-lerc’h ar re all), da zastum hollad an testennoù nazareat en arabeg : notennoù ha skoazelloù-eñvor evit katekizerion ha prezegourion, pe leksionalioù ha dastumadennoù bokedadoù testennoù eus an Torah hag eus an Avielioù¹² en arabeg, pe c’hoazh testennoù evit henchañ ar pleustradegoù relijiel. Goude-se e voe gopret degadoù a skriverion gant pep kalif, lerc’h ouzh lerc’h, evit lakaat urzh en holl destennoù-se da sevel ar pezh a voe anvet ar C’horan, diouzh an anv arameat-siriek, *qor’ôno*, da lavarout eo “*leksional*”. Pell ez omp evel-just diouzh ur C’horan diskennet, darev holl, diouzh an Neñv, a lavar ar vojenn. Bez’ e lavarer ez eus bet meur a C’horan, n’eo

¹¹ Da geñver ar brezel a Siria hag ar Gristenion merzheriet gant ar Stad islamek hon eus gouezet e oa anvet ar Gristenion « Nazareiz » gant ar Vuslimiz. Hogen hini ebet eus ar meziennoù n’en deus lavaret ar perag a zisplegan amañ.

¹² War pezh a hañval ne vije bet arveret gant ar Yuzev-Nazareiz, nemet Aviel St Mazhev, ha c’hoazh, bet daskemmet un tammig ganto.

ket diwir an haeradenn-mañ, rak pep kalif, abaoe Omar, Otman, Ali betek Abd Al-Malik, o deus daskemmet pezh a oa bet graet gant e ziagentad evit tunembreger ar relijion hervez e lazioù hag e spletoù, met ouzhpenn daskemmañ e veze distrujet holl skouerennoù ar C’horan kent¹³, evit gwareziñ mojenn ar C’horan bet roet war-eeun d’an Arabiz gant Allah. E-pad ouzhpenn ur c’hantved en deus padet danzeadur ar C’horan a skriv Olaf, hag ivez Michel Benoît en deus skrivet e levr “*Naissance du Coran*”, L’Harmattan, Kerzu 2015, hag a skriv war e vlog : “*Karout a rafed didoueziañ hiziv merk hini pe hini eus ar galifed er pleuskadur-se, evit gouzout da biv delodañ dezhañ ar gwerzad-mañ-gwerzad kentoc’h eget unan all : er stad a-vremañ eus an enklask, n’eus ket tu. An enklaskoù hendraezourel – andiouerus d’an imbourc’h istorel ha stervarnourel – a vo diaesoc’h diaesañ da ober, peogwir e tistruj ent-reizhiadek an islamourion al lec’hiennoù hendraezourel hag an hendornskridoù a gouezh etre o daouarn : kompren a reomp perak, retholl eo dezho diverkañ kement roudennig eus ganedigezh ar C’horan, peogwir, lakaet penn ouzh penn, e c’hellfent diskar mojenn-diazezañ an Islam.*

Klozadur

Distreiñ a ran d’am aters e derou va fennad : “*Kristen ez omp pe yuzev-kristen*” hag e c’hellan diogeliñ ez eus muioc’h a liammoù etre Muslimiz ha Yuzevion e par ar relijion eget ne-z eus etre Kristenion ha Yuzevion. Bez’ e pleustr ar Vuslimiz an amdroc’hadur evel ar Yuzevion, an hevelep berzidigezhioù bouedel (berzet eo ar c’hig moc’h), al lazhañ loened hep bezañ badaouet, ar meizad “*halal*” enebet ouzh ar meizad “*haram*” a zo meizad “*glan-dic’hlan*” ar Yuzevion. Berzidigezh an diedoù alkolek ne zeu ket diouzh ar Yuzevion - soñjit en eured Kana, e-lec’h e voe treuzfurmset an dour e gwin gant Jezuz – hogen digant an Nazareiz, o doa touet chom hep evañ gwin betek distro Jezuz. Ar veleion nazareat a implije an dour e-lec’h gwin en o oferennoù. Digant an Nazareiz ivez e teu kredennoù ar Vuslimiz a-zivout Jezuz : n’eo ket marv ouzh ar groaz, n’eo ket Mab-Doue, hag evel-just e tistaolont an Drinded Santel, pezh a vez adkavet er “*chahada*”, ar bedenn a zle pep

¹³ Diaes eo distrujañ an holl skouerennoù ur wech ma int strewet. N’eus ket pell eo bet diguzhet ur C’horan kozh-kenañ en ul levraoueg e Sanaa, Yemen ; kerkent eo bet tennet diouzh gwel en imbourc’herion, gant an aotrouniezhoù islamek.

muslimad lavarout pemp gwech bemdez :
“*Testeniañ a ran n’eus ket a Zoue all eget Allah*”.

En diwezh ez eus muioc’h a abegoù da gomz eus “yuzev-muslimat” evit ar Vuslimiz¹⁴ eget a

¹⁴ Se zo penn-da-benn meno an Dr Ariella Atzmon, Israeladez ha prederourez, a gelenn e Skol-veur hebreek Jeruzalem. Gwelout he fennad war al lec’hienn Fdesouche.

“yuzev-kristen” evit ar Gristenion, daoust ma ne blijo ket an dra-se dezho, hogen “Dieubet e viot gant ar wirionez” en deus lavaret Jezuz.

Donwal Gwenvenez

Ar c’hoariva meur

Ur jedoniour-poelloniour e oa eus Aleksander Zinoviev, skrivagner *Ar Vuhez er Bed Soviedel*. Daoust da se, pe abalamour da se marteze, ez eo al levr unan eus ar gwellañ oberoù a sokiolegiezh bet embannet biskoazh. Neb n'en deus ket el lennet ne c'hall ket kompren penaos ez ae en-dro ar gevredigezh soviedel, pe penaos ez a en-dro unan eus ar c’hevredigezhioù niverus a zo bet awenet ganti.

E-touez kalz traoù talvoudus all, e vez kelennet deomp el levr ez eus e forzh pe vicher, uvel pe uhel, daou seurt anaoudegezh disheñvel-mat ha diliamm etrezo, hag a ranker kompren ingal evit kavout penn d'an traoù.

Ar seurt kentañ anaoudegezhioù a bled evel-just gant danvez al labour end-eeun. Neb a labour en ul labouradeg kenderc’hañ-soavonnenoù a rank gouzout un nebeudig traoù diwar-benn soavonnenoù. Diwar-benn louzeier, kleñvedoù ha korf-mab-den mard eo klañvdiour. Diwar-benn al lezenn, mard eo avokad, barner pe lezenner. Diwar-benn an darvoudoù ha diwar-benn an doare-skrivañ dereat, mard eo kazetenner. Hag all, hag all.

An eil seurt anaoudegezh, n'eo ket enbarzhet er seurt kentañ hag a rank bezañ desket a-zistag, a gelenn an doare da bleidiñ gant ar genlabourerion, ar mestr, an urzhaz, ar glianted, peadra da c’hellout peurbadout er vicher pe pignat mar geller.

Reolennoù empleg pe diempleg ez int, doareoù da gaozeal, bozamantoù, gouzout penaos irienniñ ha penaos meuliñ, gouzout gant piv emgevrediñ ha mont d'ober strolloù, gouzout ober bruderezh, h.a ... E-touez an holl draoù-se ez eus ivez, ha lod a vezo marteze souezhet-bras gant se, penaos mirout un tamm em-istim personel war-lerc’h bezañ kaset an holl labour-se da benn.

Zinoviev ne ro ket anvioù resis ha disheñvel da bep isrann eus ar rollad-se ; evit eeunaat an traoù un tammig e lavarinn e c'haller diforc’hañ an ezhommoù furmel diouzh ar re bredel evit dont a-benn en ur vicher bennak.

An daou seurt reolenn-se a gaver e pep lec’h hag e pep amzer. Sklaer eo avat n'eo ket heñvel pouez an eil devouder e-keñver egile hervez ar gevredigezh-mañ-kevredigezh, pe hervez ar rann-mañ-rann en hevelep kevredigezh.

En tachadoù ma-z a pep tra en-dro mat-tre, e vez suj an devouder bredel d'an devouder furmel, ha ne bouez ket re war ar vistri pe an implijidi. An dud a bign pe a ziskenn en urzhaz diouzh ma kemeront perzh mat pe fall en obererezh strollek. Ar berzh a gemm diouzh doare ar varregezh, a c'hell bezañ muzuliet resis.

En un armerzh a genwerzh dieub eo aesoc’h kavout degouezhioù e-giz-se, daoust da dechoù 'zo evel ar bruderezh-gaou da skouer, a c'hall drevezañ barregezh pa n'eus ket ; e seurt armerzh ez eo ar bitrakoù gwellañ ha marc’hadmatañ a ra ar muiañ a verzher peurliesañ, peogwir e vezont kenderc’het gant un embregerezh a lak ar pal diwezhel a-us d'an iriennoù politikel diabarzh.

En un armerzh stadelaet avat, ma-z eo splet ar gouarnamant a ren war vuhez an embregerezhioù muioc’h eget ar soñj o deus ar glianted warno, e vez eilpennet an urzh-se. Mard eo fall ar produioù pe ar servijoù, klemmoù ar pratikoù ne gemmont netra ; ur mousc’hoarzh pe ur penn-mouzh a-berzh ar mestr avat a zo a-walc’h evit lakaat ar re dindanañ d'ober berzh pe da freuzañ, ha kement-se adalek an is-iserenion izelañ betek gourc’hwelioù uhelañ ar gouarnamant. Setu e teu da vezañ disklaeroc’h-disklaer muzul ar varregezh, ha pep hini a ouestl an darn vuiañ eus e amzer er c’hevezerezh

politikel, en iriennoù strollel, en emgannoù-etre-skeudenoù.

A-boan em eus ezhommm lakaat merzout penaos en un aergelc'h a seurt-se, ar gwirvoud armerzhel pe kevredigezhel a dro muioc'h-mui d'un tasmant difetis, hag an dra nemetañ a chom a-wel d'an holl eo urzhaz ar skeudenoù sklaeroc'h pe deñvaloc'h, an emziskouezioù, kreskidigezh pe digreskidigezh brud an dud.

Ar gevredigezh a-bezh a dro d'ur c'hoariva meur, ha pep ezel anezhi d'un aktour, d'ur furlukin.

Seurt kevredigezh a c'hall tizhout liveoù'zo a follentez, diaes da veizañ evit kalz tud. Gouezet e vez hiziv, da skouer, ur fed na vez ket meneget e levr Zinoviev, ur fed a ziskouez avat e oa ar gwir gantañ penn-da-benn : an holl stadegoù stad armerzhel soviedel, sañset bezañ ar gwellañ evezherezh kempoell, kontrol da “zizurzh” ar gevalouriezh, a oa handerc'hek hag ijinet penn-da-benn e gwirionez. Skrivet e vezent evit plijout d'ar renerion nemetken ha tamm ebet evit titouriñ anezho.

Renet e oa ar gevredigezh-se gant tud dall n'oant ket chalet tamm ebet gant o dallentez ; penaos e oant gwelet gant ar re all, setu an dra nemetañ a zedenne anezho. E gwirionez e kav din n'eus ket ezhommm klask pelloc'h perak eo kouezhet ken fonnus ar reizhiad soviedel. N'oa ket un idolenn arem dezhi treid pri, un delwenn diwar bri nemetken bet livet e liv arem ne lavaran ket.

E Brazil, n'omp ket c'hoazh degouezhet d'ar poent-se a-fed armerzh. Daoust d'un nebeud distresadennoù, e ouezomp c'hoazh mui-pe-vui penaos ez a en-dro an traoù ez-gwir : pegement e kenderc'homp, pegement e talvez an dolar, pegement a zleomp, pegement ez eus bet laeret diganeomp, h.a.

Padal, kerkent ha ma kuitaer tachad an armerzh e verzer diouzhtu ren hollek ha diharz ar politikerezh pennfollet. Chañs ebet ne vez lezet d'ar gwirvoud ; an traoù nemeto a gont eo kened ar skeudenn, ar gerioù dizroug, azeulerezh an doareoù frealzus ha morgouskus.

Gouzout a ouzomp e Brazil da skouer, penaos 50% eus an dud stummet en hon skolioù-meur a zo dic'houest da gompren ar pezh a lennont. Padal, bewech p'en em ginnig unan bennak evel kelenner eus ar skol-veur-mañ-skol-veur, e teredomp c'hoazh da boket dezhañ ha da veuliñ anezhañ, o tisoñjal n'eo ar parch diskouezet gantañ nemet ur brouenn eo dic'houest da

gompren ar pezh a vez lennet gantañ, en hanter eus an degouezhioù.

Troet ar skolioù-meur brazilian da labouradegoù-kenderc'hañ genaoueion, padal e vez c'hoazh doujet outo evel pa vefent kreizennoù gouiziegezh, ha den ebet ne soñj e tabatal war o zalvoudegezh pe jediñ o askoruster.

Gouzout a ouzomp, e chom ar galloud e Brazil gant ur gouarnamant distalet gant an holl boblañs pe dost, ur gouarnamant sikouret gant ur renkad arc'hantourion varlonk hag ur renkad politikerien-izel oc'h enebiñ a-wel d'an holl ouzh ar re o deus mouezhiet evito. Padal e kendalc'homp da ober anv eus “stabilised an demokratelezh” e Brazil.

Gouzout a ouzomp e Brazil, e ren en hor bro unan eus al lezenouriezhioù strishañ evit dizarmañ an dud ordinal, betek ar poent ma-z eo difennet c'hoarielloù-pistolennoù faos, hag e kresk war-un-dro diehan an niver a vuntroù , betek tizhout 70 mil bep ploaz hiziv. Abaoe dek vloaz dija e vez mouezhiet gant ar bobl a-vil-vern evit distroidigezh an droed da zougen armoù ; padal ar Sened, ar brezidantiezh hag ar Stlenn a gendalc'h da c'hoari skouarn vouzar er par-se.

Gouzout a ouzomp e Brazil hiziv, n'eo bet lakaet ar *Partido Dos Trabalhadores* (Framm al labourerion) er galloud nemet evit salviñ ar gomunouriezh su-amerikan, a oa war-nes mont da get. Ur rouedad ramzel a zarwazerezh a zo bet savet evit tizhout ar pal-se, met hiziv c'hoazh an holl brezegegerion veur o tistgwiriañ an darwazerezh-se ne damallont nemet techoù denel difetis, ha nac'h a reont ober anv eus ar mennad politikel a-dreñv d'an torfed. Se a zo evel reiñ an absolvenn d'ur gwaller en anv an dedenn naturel etre gwaz ha maouez, un dra na c'haller ober nemet dre sotoni pe dre fallagriezh diles.

Perak 'ta e vez politikerion, kelennerion ha kelaouennerion Brazil hiziv o treiñ o sell kuit diwar ar fedoù hewelañ ha kenderc'hel da adlavarout hollegezhioù peurziamzeret pell' zo ?

Peogwir eo troet kevredigezh Brazil d'un dra heñvel ouzh ar bed dezrevellet gant Zinoviev : pep hini ne soñj nemet en abadenn a raio dirak ar mestr, dirak ar genlabourerion pe dirak ar glianted, pep hini a zispign e holl nerzh-korf ha -spered evit ar pal-se, nikun n'en deus mui c'hoant da sellout ouzh ar gwirvoud.

Bed ar c'hoariva meur eo, ren ar “seblantoù kaer”. E seurt bed, fedoù n'eus ket anezho, hag ar c'hudennoù ne ziskoulmer ket anezho ; digarez e vezont d'ober muioc'h a c'hoariva hep muiken.

Olavo de Carvalho

Brezhoneg gant **Ewan Delanoy**, embannet evit ar wech kentañ e *Diário do Comércio*, dindan an titl *O reino do subjetivismo*, niverenn ar 6 a viz here 2015. Tennet ez eus bet kuit eus ar pennad ur 15% bennak a blede gant aferioù brazilian-rik

An den bet ganet dall

E-barzh Aviel Sant Yann a-bezh, e weler Jezuz oc'h en em gemerout ouzh nerzhioù an noz : an deñvalijenn. Dibaouez, e laka an abostol war wel stourm an Aotrou Krist a-enep an deñvalijenn diabarzh ha diavaez m'emañ karc'hariet enni an den, o virout outañ da greskiñ diouzh skeudenn hag e sklerijenn an Aotrou Doue.

Hep mar, evit Sant Yann, ez eo an deñvalijenn ur skeudenn eus ar pec'hed, o terc'hel ar re-vev pell diouzh ar vrasted mennet evito gant o C'hrouer. Ha pare an den bet ganet dall a zo danevellet gant an avieler evit diskouez Jezuz evel Aotrou ar Sklerijenn deuet da ziframmañ an dud diouzh galloudoù-noz ar pec'hed.

E-gwirionez, ar pezh a zo displeget en destenn-mañ (Yn 9, 1-41) eo un diverrañ eus buhez Jezuz en he hed. E-kerzh e dreuz war an douar, dre e oberoù hag e gomzoù, dre e emzalc'hioù dirak ar pennadurezhioù, dre e zoare dezhañ, penn-da-benn e Basion, dre ar Groaz hag an Dasorc'h, dre e vurzudoù, Jezuz n'en deus graet tra all nemet diframmañ an dud diouzh teñvalijenn ar pec'hed a vir outo da respont d'an divent ma-z int galvet dezhañ gant Doue. Skrivañ a ra Sant Per (1.P.2.9) : “Eñ eo an hini hor galv eus an deñvalijenn d'e sklerijenn estlammus”.

An Aotrou Krist a ra ouzhpenn eget degas ar sklerijenn, ar Sklerijenn eo Eñ-e-unan. “*Me, ar Sklerijenn, emezañ, a zo deuet er bed, evit ma ne chomo ket en deñvalijenn kement den a gred ennon*”. (Yn 12.46) Daoust ha plijout a ra dimp gwelout ur Jezuz-Sklerijenn ? Hag ez eo Jezuz ar sklerijenn hag a splann war va buhez en he fezh ? Daoust hag ez on eus gouenn ar Farizianed ? Pe eus gouenn an den bet ganet dall?

Ar Farizianed, a zo orbidek, teilek, diarvar, c'hwezhet gant o gouiziegezh. “Ni a oar... emezo, ni a oar piv eo an den-se...” Soñjal groñs a reont e welont sklaer. Ha padal emaint o

sankañ en o dallidigezh : Int-i hag a soñje dezho gouzout, int-i hag a soñje dezho gwelout, int-i hag a nac'he asantin d'ar pezh a oa anat, int-i hag a zo touellet gant “o” gouleier dezho.

An dall-eñ a zo un den eeun, didro, treuzwelus. Int a zo speredourion, arbennigourion. Ha setu-int dalloc'h eget an dall e-unan. O vezañ gwirion, diwidre, didroidell, e kompren, ar buanañ hag e tizolo piv eo Jezuz. Gwelout a ra, bremañ, ennañ, ar pezh ne wel ket ar re all hag a soñj dezho gwelout pep tra. Bez' e c'hell merzhout e Jezuz, nann hepken an hini en deus e bareet, hogen ouzhpenn ar Mesiaz, an Aotrou ha Salver an dud, Sklerijenn ar bed.

Hor Badeziant hag a zo ur “sklerijennadur”, ur splujerezh er C'hrist-Sklerijenn a vo advevet ganimp e-pad an Noz-Fask. An nozvezh-se a zo skeudenn ar vuhez kristen a-bezh. E kreiz teñvalderioù ar vuhez-se, heulier Jezuz a dro ouzh ar Sklerijenn.

Rak krediñ a zo en em lezel da vezañ ebarzhet gant Sklerijenn Doue. Ar feiz a zo reiñ degemer. Reiñ degemer d'ar Sklerijenn kreñv ha kuñv na glask nemet treuziñ hor bezoudoù dimp-ni holl. Ar Sklerijenn eo hiviziken hag e sklerijenn holl bannhent istor Mab-den, betek dibenn an amzerioù.

Drama an diskredoni avat a zo bepred e-kreiz kalon an den. Ha dall eo an hini ne wel ket mui sklaer, ne wel ket mui hent ar wirionez. Al lorc'hentez, an emc'hloar, e-berr sklavelezh ar pec'hed a brenn an daoulagad ouzh ar Sklerijenn hag an den a ya don e-barzh an deñvalijenn. Setu perak ez eus gant ar C'hrist ur c'hemenn ken dichek : “*Deuet ez on er bed, evit ma c'hello gwelout ar re ne welont ket, hag evit ma teuio da vezañ dall ar re a wel*”. (Yn 9, 39)

Galloud iskis frankiz an den da serriñ an daoulagad ouzh ar Sklerijenn ha da nac'hañ gwelout ! An Aotrou a c'hell digeriñ an daoulagad. Gallout a ra ivez - setu ur gont all -

ober an diac'hin¹⁵ : dallañ. Setu ar pezh a c'hoarvez, pa ouzer pep tra. Ar Farizianed a fell dezho degas sklerijenn, dre o doare dezho. Pebezh galloud-dallañ a zo gant ar brasoni !

A zo dall eta a-dal d'ar Sklerijenn an hini a serr e zaoulagad warnañ e-unan ha war ar bed. An hini en em vac'h e-barzh e soñjoù dezhañ, e-barzh e zic'hoanag. An hini a ya don en diskredoni, en dichaloni ne c'hell nemet diskenn en noz du. Seul vui ma vourder er pec'hed, seul nebeutoc'h e weler sklaer. Seul vui e parer hon daoulagad war hol lutigoù, seul vui ez entaner evit krogadoù dister. Meulet e vez neuze, abeg e vez, hep soñjal mat, teoget e vezer gant gouleier direol ha direizh.

¹⁵ An diac'hin : *le contraire*.

Burzhud an den ganet dall a zispleg dimp penaos krediñ. Bezañ gouest da reiñ degemer, betek estlammiñ. Degemerout, uvel, Jezuz-Sklerijenn, e doare pe zoare ha dont da vezañ, a-drugarez dezhañ, spiswel war ar pezh a zo a-bouez er vuhez. Gouzout a reomp neuze e-pelec'h emaomp. Gouzout a reomp e-pelec'h e kerzhomp ha pa dreuzfemp traonienn ar marv. Bez' e c'hellomp neuze diguzhañ oberoù ar pec'hed ennomp ha tro-dro dimp. Diarvar en em vleniomp. Ar pep retañ a zo lakaet war wel. Gouzout a reomp petra a zo da ober evit plijout da Zoue.

Youenn Troal

Notennoù diwar an darvoudoù *gant Yann Maneguen*

Kejet o deus Hon Tad Santel Frañsez gant an Uheldad Reizhkredennour Kirill a Voskov d'an 12 a viz C'hwevrer... en aerborzh... Kouba ! Sinet o deus un destenn voutin hogen n'eus ket anv enni ma vefe anavezet gant penn ar reizhkredennerion beliezh hollvedel warlerc'hiad Sant-Pêr.

Hervez servijoù ar Stad C'hall ez eo daougementet niver an islamourion c'hroñsaet etre miz Meurzh ha miz Kerzu 2015, eus 4015 hag 8250 e Frañs. Renablet o deus 4848 lec'hienn war ar genroued (e-barzh e konter kontoù Facebook, Twitter). En Alamagn ez eo kresket a 79 % an torroù-lezenn gant an enbroidi e keñver 2014 (92000 e 2015). 79 den a zo bet harzet da heul an tagadennoù revel e Köln da zeiz diwezhañ ar bloaz, ar braz anezho a zo Marokiz hag Aljeriz.

E 2015 65% eus ar vabiged a oa bet ganet e rannvro-Bariz a zo a orin nann-europat. Etre 26 ha 35 % e Frañs, hervez ar mammennoù. Gant ar Stad ez eo bet divizet nevez 'zo kastizañ an ospitalioù na reont ket ur sioc'hanadur evit peder ganedigezh. Tost da 10.000.000 a vabiged a zo bet lazhadeget e Frañs abaoe lezenn Veil, a zo bet "frankizaet" a-grenn tamm-ha-tamm abaoe 1975. Bremañ e vez talet an holl vizoù endro d'un diforc'hadur-bugel ~~el-lazhti~~ er gwiloudti ! Er gambr e-kichen avat, e rank ar vamm a c'han he bugel paeañ ar mizoù (al lodenn "gengred", 30 %, evit pep tra, evit ar gwilioud, ar gambr, an dasonwezadurioù hag

all hag all). 220.000 babig a oa bet lazhed evel-se e 2015, hogen da vihanañ 300.000 den dibaper er-maez lezenn hag a orin nann-kristen hag estren-europat, tost an holl anezho, a zo bet degemeret gant bennozh an oligarkiezh a Vrusel. Hervez an Iliz e Siria, an hanter eus ar Siriiz a ya da Europa evel repuidi a zo kenvennozh gant Daech !

Ur milion a dud o deus diskelet e Roma d'ar Sul 31 a viz Genver evit ar Familh *da* enebañ ouzh un danvez-lezenn evel hini Taubira.

Kendaonet eo bet un den da zaou vloaz toullbac'h evit bezañ boureviet ha lazhed e gzh tra m'eo bet kendaonet da zaou vloaz toullbac'h gant goursez ur mezeg en deus lazhed seizh den.

Emled ar viruzenn Zika en Amerika Latin hag er Gwadeloup a ro an dro da ober bruderezh evit sioc'hanañ bugale e kof o mammoù gant bennozh an NOU. Evit gwir abaoe un nebeud mizioù ez eo kresket spontus kleñved ar c'horr-glopenn e Brazil en abeg da ziamprevaner un iskevredad da vMonsanto p'eur krog d'e veskañ en dour abaoe 18 miz.

An heklek 'zo bet graet gant ar meziennoù etre beuzadenn Aylan, ur paotrig, e gelan luc'hskeudennet war aod Europa (ul luc'hskeudenn tunembreget¹⁶...), ha darvoud ar 1000 klemmadenn hag ouzhpenn a zo bet graet

¹⁶ Luc'hskeudenn tunembreget : *manipulée*, war reier e-kichen e oa en em gavet ar c'helan, dilec'hiet e oa bet da gemer ul luc'hskeudenn fromusoc'h.

d'ar polis en Alamagn da geñver dibenn ar bloaz, e Köln pergen, an daou zarvoud-mañ n'int ket bet meret heñvel ganto a zo kentelius da gompren o c'healiadurezh. Diskouez a ra an daou zarvoud emañ ar meziennoù a-du gant ur gevredigezh liesstuzegezhel. Evel ma verkan uheloc'h, hervez ar polis e teu an darn vras eus an dagerion revel a zeu diouzh Maroko pe Aljeria, met arabat eo her brudañ.

Breizh, a anavezho hiviziken muioc'h mui a zarvoudoù liammet gant un enbroerezh na vezer ket gouest da enteuziñ er stuzegezh europat ha gall-laikour. Da skouer degouezh moskeenn Pont-an-ejen e Brest gant e imam a varn d'an ifern ar re a blij dezho ar sonerezh pe hini skolaj Kergado e Gwened a zo o vont da serriñ dre ma ne fell ket d'an dud eus ar vro kas o bugale eno en abeg d'an niver uhel a enbroidi muzulmat a gaver ennañ hag ar c'hudennoù stag outo, pe c'hoazh afer tour moskeenn Penharz Kemper evit ar gumuniezh turkgomzerion a zo bev-buhezek er c'hornad.

E Brest, Kemper, Pondivi, Sant-Brieg e vez aozet diskeladegoù a-enep an enbroerezh, hini Sant-Brieg a zo bet berzet gant ar prefed dre ma oa aozet gant "gouennelourion". Se a dalvez n'eus ket mui a wir da ziskelañ e Frañs pa ne vezer ket a-du gant an enbroerezh. Da notiñ ne gaver diskeladeg ebet aozet gant an "antifa" (an UDB en o zouez...) a anavezfe un enep-diskeladeg a-enep dezho. Er c'hontrol, bep tro ma aoz an tu hennadour un diskeladeg ez aoz ar gleizelourion arloupet (a zo evit gwir "Dioded servijus" ar vedelouriezh liesstuzegezhelour) un enep-diskeladeg, hag e klaskont cheu ouzh ar vanifesterion gentañ. Se a zo bet gwir er peder manifestadeg meneget. Ur gwir sponterezh a ren eus o ferzh evit reiñ da gompren n'eus nemeto o dije ar gwir da ziskelañ er straedoù.

Kenderc'hel a ra ar c'hristengaserezh e Breizh evel e Bro-C'hall : e Bro-Wened ez eo bet gwallet ilizoù Kervignag, sant Padern Gwened ha Plunered en ur sizhunvezh e dibenn miz Genver ha derou miz C'hwevrer.

Gant al lezennoù nevez embannet, hiviziken e c'hell ar polis dont tre en ho ti hep urzh ebet a-berzh ur prokolor.

Dre ar Planning Familial eo c'hoarvezet prenañ e zaoulagad d'ur babig tomm e gorf c'hoazh evit arc'hant (Er Stadoù-Unanet).

Reizhskrivadur ar galleg a zo o vont da gemm adalek an distro-skol a zeu. «Nénufar» a c'hellor

skrivañ neuze, e plas «Nénuphar». Diret e vo an tireoù kognek, pezh a zo fall evit sikour an dud da skrivañ reizh e brezhoneg evit un degouezh da vihanañ : pa skriver ^t e galleg e kaver st en hor yezh (mestr, kastell, kestal, hastañ hag all hag all). Tu a vo evelato, eme an Deskadurezh Vroadel, da genderc'hel da skrivañ ar galleg evel ma vez graet bremañ, zoken er skolioù.

E Norzh-Iwerzhon ez eo bet nac'het adarre gant ar gannaded, d'an 10 a viz C'hwevrer, degemer an diforc'hañ-bugale daoust da waskerezh al Lobby "pro-choice", harpet divalav gant an holl meziennoù pe dost. Keit ha ma ne vouezhint ket "mat" e teuo en-dro en o parlamant bep an amzer. E Portugal ez eo bet aotreet d'an heñvelrevidi advabañ bugale avat, pezh a zo gwallañ gwir ar vugale da gaout war o zro o zad hag o mamm. En Abc'hazia er c'hontrol eo bet gourbannet ul lezenn da verzañ lazhañ ar vugale e kof o mammoù. E Frañs e oa bet nevez barnet un den en doa lazhet ur c'hroueell seizh miz dre zenlzh diratozh. Diskleriet eo bet kablus, hogen n'eo ket bet kendaonet dre ma n'anavez ket ar justis c'hall gwirioù ar babiged e kof o mammoù.

Gant ur c'hresk a 50 % etre 2010 ha 2014, 80 den a zo o finvidigezhioù ken uhel hag an hanter eus an dud paourañ er bed. Unan dre-gant eus an denezlezh a berc'henn an hanter eus pinvidigezhioù ar bed (Mammenn : Oxfam).

En Aostralia, ur studiadenn a ziskouez ez eo bet pevar gementet an tagadennoù revel etre bugale er pevar bloaz diwezhañ. An emdroadur-mañ a gaver evit gwir dre holl er bed kornogat. Ar bornografiezh war ar genroued he deus efedoù spontus war ar vugale, ha zoken ar vugaligoù, hervez Anne Dolhein : broudañ a ra an tagadennoù revel a-berzh bugale a-enep bugale all. Liz Walker, en he levr *Not for Kids* ("N'emañ ket evit ar vugale") a ziougan e vo ar vugale-se tagaderion revel feuls pa vezint en o oad gour, hag e vo troioù an darempredoù revel prevez da vezañ feulsoc'h-feulsañ etre ar priedoù. Ar stadadenn vraouac'hus-mañ a verk ne vo mui hiviziken a vugale diantek, ha n'eo ket hepken dre ma vezont splujet e bed an dud gour, hogen karc'hariet e vezont en ifern ar gwallsoù revel hag an diwaskañ-poan, un ifern ne c'hellont ket achap dioutañ en abeg d'ar genrouedad, ha diaes-kenañ eo tec'hout dioutañ. E Stad aostralian Victoria ez eur krog da vezegañ bugale... pevar bloaz a dag o c'henseurted hervez Melina Tangart-Reist. E brezhoneg zoken ez eur krog da strewiñ seurt loustoni kontammus, hag ar memes re a gav mat abadennoù hudur ar strollad "Gast", en anv ar frankiz revel ha "dieubidigezh ar merc'hed". N'o deus ket lennet aviel Sant Mazhev : « *An neb a wallskouerio unan eus ar re vihan-mañ a gred ennon, ez eo gwelloc'h dezhañ e vefe staget ouzh e c'houzoug ur maen-milin-azen hag e vefe lonket gant*

ar mor bras. Mallozh d'ar bed en abeg d'e wallskouerioù ! Rak mar rank ar gwallskouerioù bezañ, mallozh d'an den e tegouezh drezañ an droukskouer.» (Mzh 18,6)

Keleier

Un dibenn-sizhun " [Brezhoneg er familhoù](#) " a vo aozet gant Keav d'an 12 ha 13 a viz Meurzh e Mahalon (Kab-Sizhun).

Beilherien Karaez : A-enep "sevenadur an Ankoù" a ziskar diazezoù ar gevredigezh en em gav ingal da veilhañ gant ur spered peoc'hus hogen mennet (derc'hel a reont da veilhañ abaoe diskeladegoù bras 2013 a-enep falsadur ar briedelezh a-berzh ar Stad. E Karaez e vez beilhet e galleg hag e brezhoneg ivez, bep pemzetez adalek 20e30 betek 22^e. Plasenn La Tour d'Auvergne, ur bajenn-gelaouiñ o deus war Facebook.

Oferennoù brezhonek : Tennet eo ar roll-mañ diouzh hol lec'hienn.

Oferennoù da zont dizingal o degouezh :

- 6 Meurzh Plouzeniel 10e 30
- 13/3 Kastell-Paol 11 e
- 20/3 Penn-ar-C'hrann (hiviziken , trede Sul ampar, e plas an oferenn a veze e Sant Tomaz)
- d'ar sadorn 2 a viz Ebrel 2016 18e 45 en Erge-vihan

Oferennoù a zegouezh ingal :

- D'ar sadorn (oferenn ar Sul) e **Trelevenez** da 7 eur noz e-pad an hañv adalek ar cheñchamant eur betek cheñchamant ar goañv. Da 6 eur noz e vez e-pad ar goañv etre an daou cheñchamant eur.
 - D'ar Merc'her da 18 e **Trelevenez** etre miz Gwengolo ha Pask, 17e 30 eur goude Pask
 - Bep Sadorn kentañ ar miz e chapel ar Rusked **Lannuon** da 18 e
 - bep eil sul ar miz da 10e 30 er Vinic'hi
- Landreger**
- Bep Sul diwezhañ ar miz e **Kewen** da 18e 30
 - Trede sul mizioù ampar e **Penn-ar-C'hrann**, da 10 eur 30

- Pa vez pemp sul en ur miz e vez un Oferenn e **Kraozon** da 11 eur.

- E Kantonioù **Kastell-Paol** ha **Landivizio** (Breizhtival e miz meurzh, Pardon Lokildud Sizun, Stez Anna Lamboal-Gwimilio...) e vez oferenoù ur wech an amzer ;

- Yaou Gambriid ha Gwener ar Groaz : e Minic'hi **Trelevenez** da 8e 30

- NOZVEILH FASK e **Trelevenez** da 9e noz (Pellgent) ha beilhadeg da 9eur

- Lun Fask. Oferenn e Koad Kev **Skrignag** 15eur evit ar re marv evit ar Vro.

- Miz Ebrel : d'ar sul diwezhañ : Pardon ar Vrezhonegerion, da 11 eur e **Santez Anna Wened**.

Kañv

Noela Louarn a zo nevez aet da Anaon. Gwreg Alan Al Louarn ha c'hoar Youenn Olier e oa. Dre se eo bet a-bouez e buhez Emglev An Tiegezhioù, Imbourc'h ha zoken Kannadig Imbourc'h. Bez e oa unan eus ar maouezed niverus na reont ket a drouz hogen maz eo dleek outo evit un darn vras berzh mat embregadennoù o friedoù. Mamm dek bugel e oa, sur-a-walc'h an tiegezh brezhonek emgouestletañ e stourm hor yezh. Prezidant EAT e oa bet Alan Al Louarn a oa anavezet evit e oberiantiz p'edont e Roazhon e-pad ar brezel, ha goude se e Pariz, ha dreist-holl e Roazhon. War-dro ar vugale e rae-hi, pezh a zisamme kalz he gwaz, a c'helle evel-se kemer perzh er stourm. T.G.

Skodenn 2016 : Kresket hon eus ar skodenn-vloaz da 16 € en abeg da greskidigezh ar mizoù-kas dre ar Post e-keñver 2014, met ne ouiemp ket e vije kresket c'hoazh evit 2016, hag ar wech ez eo bet un taol bazh, lammet eo bet ar priz evit ul lizher 50 gr a servije deomp, ha ret eo deomp timbrañ evit 100 gr, d.l.e. 1,36 €, e-lec'h 1,05 € e 2015, ha 0,87 e 2014. An darn vrasañ eus ar goumananterion o deus kaset o chekenn, n'o deus ket merzet an dra-se rak chomet e oa da 15€ er c'harrez e-traoñ ar bajenn 12. Hon digarezit ha trugarez d'an holl re o deus kaset o skodenn.Y.M.

Mererezh :

16 € eo ar skodenn emezelañ da EAT a ro ar gwir da resev *Kannadig Imbourc'h* (18 € er-maez ar C'hwec'hkogn). Talet e vez e penn-kentañ ar bloaz (pemp kasadenn da vihanañ). Ar chekenn a zo da gas war anv EAT pe **Imbourc'h** da : E.A.T., c/o Yann MIKAEL 12 straed René Giraud 44130 BLAEN - Roll an niverennoù pe oberennoù n'int ket c'hoazh diviet a c'heller kaout o skrivañ pe war : <http://emglev.wordpress.com>

Skridaozerezh :

Ar pennadoù a zo da gas da : jean-mariemichel@neuf.fr , pe dre ar Post da rener Kannadig Imbourc'h : Yann MIKAEL, 12, Straed René Giraud, 44130 BLAEN. Ar pennadoù ne engouestlont nemet ar re o deus skrivet anezho. Moullet ez-prevez gant an embanner : **Emglev an Tiegezhioù** Kergreven 29800 Trelevenez. ISSN : 1144 357X